

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN: 2181-1342 (ONLINE)

№ 3 (3) - 2023

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ
ДОЛЗАРЬ МУАММОЛАРИ

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ
СОЦИАЛЬНО-ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES
AND SOCIAL SCIENCES

ЭЛЕКТРОН ЖУРНАЛ

ЭЛЕКТРОННЫЙ ЖУРНАЛ

ELECTRONIC JOURNAL

ISSN: 2181-1342 (Online)

Сайт: <https://scienceproblems.uz>

DOI: 10.47390/1342V3I3Y2023

SCIENCEPROBLEMS.UZ

**ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ
ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ**

№ 3 (3)-2023

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2023

БОШ МУҲАРРИР:

Исанова Феруза Тулқиновна

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

ТАРИХ ФАНЛАРИ:

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Аброр – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликков Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Носирходжаева Гулнора Абдукаххаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети.

ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизилович – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Раҳман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в/б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич – филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

ЮРИДИК ФАНЛАР:

Ахмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуратовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат хавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Ғайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети.

ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Ҳашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот

технологиялари университети ҳузуридаги педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Тайланова Шоҳида Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент.

ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Васида Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбахор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети, Амалий психологияси кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари доктори (PhD), Самарканд вилоят ИИБ Тиббиёт бўлими психологик хизмат бошлиғи.

СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Латипова Нодири Мухтаржановна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири;

Сеитов Азамат Пўлатович – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети;

Содиқова Шоҳида Мархабоевна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон халқаро ислом академияси

СИЁСИЙ ФАНЛАР

Назаров Насриддин Атақулович – сиёсий фанлар доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич – сиёсий фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири.

ОАК Рўйхати

Мазкур журнал Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхати (Рўйхатга) киритилган.

Crossref DOI:

Таҳририят Crossref DOI нинг расмий аъзоси ҳисобланади ва 10.47.390 DOI префиксига эга. Ҳар бир нашр ва илмий мақолага индивидуал Crossref DOI рақами берилади.

Google Scholar

Журнал Google Scholar (Академия) да индексацияланади.

“Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари” электрон журнали 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамият.

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй.

Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

МУНДАРИЖА

07.00.00 – ТАРИХ ФАНЛАРИ

Axmedov Jasurbek, Jabborova Gavharshod

QANQA ARXEOLOGIK YODGORLIGINI MUZEYLASHTIRISH MASALASI 9-14

Шухрат Эргашев

ФРАНЦИЯДА ИККИНЧИ РЕСПУБЛИКА ИНҚИРОЗИ ВА 1851 ЙИЛГИ ДАВЛАТ

ТЎНТАРИШИ 15-23

Касимова Шахноза Алишеровна

ПРИЕМЫ ЭФФЕКТИВНОЙ КОММУНИКАЦИИ В МУЗЕЙНОЙ ЭКСКУРСИИ 24-29

08.00.00 – ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ

Файзиева Ширин Шодмоновна

АГРОКЛАСТЕРЛАР ВА МАҲСУЛОТ ЕТИШТИРУВЧИЛАР ЎРТАСИДАГИ ҲАМКОРЛИКНИНГ
ИҚТИСОДИЁТДА ТУТГАН ЎРНИ 30-35

Мусагалиев Ажунияз Жумагулович, Дустова Мухайё Худайбердиевна

ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИ КОРХОНАЛАРИНИ ҚЎЛЛАБ-ҚУВВАТЛАШ БОРАСИДАГИ АЙРИМ
МАСАЛАЛАР 36-41

Murodova Nargiza Utkirovna

TURIZM MARKETING FAOLIYATIDA STRATEGIK BOSHQARUVNING AHAMIYATI 42-47

Kuchkarov Baxrom Kuziyevich, O'rmonov Xasanboy Haydarovich

КОМПАНИЯЛАРНИНГ МОЛИЯВИЙ ТО'ЛОВГА ЛАЙОҚАТСИЗЛИГИ ХАВФИНИ АНИҚЛАШ 48-55

Temirova Feruza Sagdullayevna

MARKETINGNING ZAMONAVIY TEXNOLOGIYASI -
BRENDING FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISH 56-62

Sobirova Marhabo Haitovna

МЕВА-SABZAVOT KOOPERATSIYASINING IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISH
YO'LLARI 63-67

Mamajonova Gulasal Oribjon qizi

KORXONALARIDA ISHLAB CHIQRISH QUVVATLARIDAN FOYDALANISHNING
SAMARADORLIGINI OSHIRISH MASALALARI 68-77

Davlyatshayev Akmal Ashurmamatovich

О'ЗБЕКИСТОН ИҚТИСОДИЙОТИНИНГ РИВОЖЛАНИШИДА ИНВЕСТИЦИЯ РИСКЛАРИНИ
БОШҚАРИШ SAMARADORLIGINI OSHIRISH 78-87

Тўхтамишов Азиз Қаҳрамонович
КЛАСТЕР ЁНДАШУВИ АСОСИДА ТУРИЗМ СОҲАСИНИНГ ИННОВАЦИОН РИВОЖЛАНИШ
МОҲИЯТИ, МАЗМУНИ ВА ТАМОЙИЛЛАРИ 88-101

Каржавова Хуршида Абдумаликовна
МАҲАЛЛА ТИЗИМИДА ИННОВАЦИОН ИЖТИМОЙ ХИЗМАТЛАР КўРСАТИШНИНГ
АСОСИЙ ЙўНАЛИШЛАРИ 102-110

Soliyev Dilmurod Jamolovich
AYLANMA MABLAG'LARNI SAMARALI BOSHQARISH KORXONA FAROVONLIGINING
ASOSIDIR 111-119

Sultonova Mushtariy Abdulabbosovna
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA BUXGALTERIYA HISOBINI TASHKIL ETISH
MASALALARI 120-130

09.00.00 – ФАЛСАФА ФАНЛАРИ

Тўраев Шавкат Нишонович
ЖАМИЯТ МАФКУРАСИ ИЖТИМОЙ САФАРБАР ЭТИШНИНГ АСОСИЙ ОМИЛИ 131-137

Qodirov Davronbek Hoshimovich
TASAVVUF TA'LIMOTINING NAZARIYOTCHISI – ABULQOSIM QUSHAYRIY 138-143

Sharipov Dilshod Vaxshilloevich
TINCHLIKNING UNIVERSAL (DUNYOVIY) TARTIB BO'YICHA TAHLILI 144-148

10.00.00 – ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ

Гаппаров Алибек Қаршибоевич
ИЖТИМОЙ-СИЁСИЙ ЛЕКСИКАНИНГ СОЦИОЛИНГВИСТИК АСПЕКТИ 149-155

Fayzieva Zuxra, Sharipova Yoqut Quدراتillayevna
APPLICATION OF GAME TECHNOLOGIES IN TEACHING FOREIGN LANGUAGE TO THE BLIND
AND VISUALLY IMPAIRED 156-161

Ахмедшина Лилия Рафаэлевна
РЕПРЕЗЕНТАЦИЯ КОНЦЕПТОВ «МУЖ « И «ЖЕНА»
В ПОСЛОВИЦАХ И ПОГОВОРКАХ 162-166

Kholmuminova Makhliyo
DIFFERENCE BETWEEN MEANINGS IN UZBEK AND ENGLISH LANGUAGES 167-171

Shirinova Yekaterina
NUTQIY TAFAKKURNING PSIXOLINGVISTIK MUAMMOLARI 172-178

12.00.00 – ЮРИДИК ФАНЛАР

Қутлымуратов Фархад Қалбаевич

ЮРИДИК ШАХСНИ ҚАЙТА ТАШКИЛ ЭТИШДА СОЛИДАР
ЖАВОБГАРЛИК МАСАЛАЛАРИ 179-185

Kasimov Nodirjon Sodikjonovich

QASDDAN O'DIRISH JINOYATINING TUSHUNCHASI, TAVSIFI VA JINOIY HUQUQIY
XUSUSIYATLARI 186-196

Урманбаева Ферузахон Саттаровна

ВАСИЙЛИК ВА ҲОМИЙЛИКНИНГ ЗАРУРИЯТИ ВА МОҲИЯТИ 197-203

13.00.00 – ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ

Tursunaliyev Ilhomjon Axmedovich

“HAYOT DAVOMIDA TA'LIM” – JISMONIY TARBIYA VA SPORT MUTAXASSISLARINI UZLUKSIZ
KASBIY RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK MEKANIZMI SIFATIDA (NAZARIY JIHATLAR
TAHLILI) 204-210

Mamatqosimov Jahongir Abirqulovich

BO'LAJAK REJISSORLARNING KASBIY KOMPETENSIYALARINI TAKOMILLASHTIRISHDA
TRENING MASHQLARINING AMALIY AHAMIYATI 211-217

Turdimurodov Dilmurod Yo'ldoshevich

YUQORI SINIF O'QUVCHILARIDA QAT'IYATLILIK SIFATINI JISMONIY TARBIYA DARSLARIDA
TARBIYALASH 218-223

Бабаходжаева Наргиза Мухитдиновна

ОЛИЙ ТАЪЛИМДА ПЕДАГОГ КАДРЛАРНИНГ ИННОВАЦИОН ФАОЛИЯТИНИ
ПСИХОЛОГИК-ПЕДАГОГИК ҚЎЛЛАБ-ҚУВВАТЛАШ 224-229

Mengliqulov Xayrulla Aliqulovich

HARAKATLI O'YINLAR ORQALI 14-15 YOSHLI SUZUVCHLARNING JISMONIY SIFATLARINI
RIVOJLANTIRISH 230-236

Fayzullaeva Madina Abdumumin kizi

ADVANCED PEDAGOGICAL EXPERIENCES IN ORGANIZING AND DEVELOPING THE
EDUCATIONAL PROCESS ON THE BASE OF DIGITAL TECHNOLOGIES 237-244

Yusupov Dilmurod Abdurashidovich

YADRO FIZIKASI BO'LIMLARINI O'QITISHDA INNOVATSION KOMPYUTER
TEKNOLOGIYALARINI QO'LLASH ORQALI TALABALAR FAOLLIGINI OSHIRISH 245-254

Ergashev Omonboy Turgunbayevich

TALABALARNING BADIY TAFAKKURINI RIVOJLANTIRISHNING IJTIMOY ZARURATI VA
PEDAGOGIK ASOSLARI 255-260

<i>Ruzmetova Novval Vahabdjano</i> THE ROLE OF FOLK TRADITIONS IN FORMING LEGAL CULTURE OF STUDENTS OF LAW SCHOOLS	261-269
<i>Raxmatov Otabek Urinbosarovich</i> BO'LAJAK JISMONIY TARBIYA O'QITUVCHILARIDA MILLIY SPORT TURLARI ASOSIDA AMALIY KOMPETENTLIKNI RIVOJLANTIRISHNING DOLZARB MASALALARI	270-274
<i>Makhmudov Furqat Djumaboyevich</i> YORUG'LIK KVANT NAZARIYASINING VUJUDGA KELISHI. YORUG'LIK KVANTI MAVZUSINI O'QITISH USULLARI	275-281
<i>Бабахова Гулзиба Зиятбаевна</i> К ВОПРОСУ МЕТОДИКИ ИЗУЧЕНИЯ ТЕОРИИ АТОМОВ ВОДОРОДА ПРИ ПРЕПОДАВАНИИ КУРСА КВАНТОВАЯ МЕХАНИКА	282-289
<i>Dexkanov Sherzod Abdumutalibovich</i> KAFEDRALARARO BITIRUV MALAKAVIY ISHLARINI TAYYORLASH – SIFATLI TA'LIMNI TA'MINLASHNING MUHIM OMILI SIFATIDA	290-296
<i>Ҳакимова Муқаддас Ҳасановна</i> КОМПЕТЕНТЛИ ЁНДАШУВ АСОСИДА БЎЛАЖАК ЖИСМОНИЙ ТАРБИЯ ЎҚИТУВЧИЛАРИНИНГ КАСБИЙ-ПЕДАГОГИК ИЖОДКОРЛИГИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ	297-301

13.00.00 – Педагогика фанлари

Mengliqulov Xayrulla Aliqulovich
Termiz davlat universiteti
Sport boshqaruvi kafedrasida katta o'qituvchisi
E-mail: khayrullamenglikulov74@gmail.com

HARAKATLI O'YINLAR ORQALI 14-15 YOSHLI SUZUVCHILARNING JISMONIY SIFATLARINI RIVOJLANTIRISH

Annotatsiya. Maqolada 14-15 yoshli o'smir suzuvchilarning jismoniy sifatlarini rivojlantirishda harakatli o'yinlardan foydalanish ta'sirini o'rganish natijalari yoritib beriladi. Tadqiqotda suzish bo'yicha mashg'ulotlarga muntazam qatnashadigan 14-15 yoshli 20 nafar o'smir o'quvcilar ishtirok etdi. Sinovga qatnashuvchi bir xil tayyorgarlik darajasiga ega 10 nafar suzuvchi o'smir o'quvcilar ikki guruhga (tajribaviy (TG) va nazorat (NG))ga bo'linishdi. Sinov ma'lumotlarini qayd etib borish Termiz bolalar va o'smirlar sport maktabiga tegishli yopiq suv havzasidagi (basseyn) o'quv va o'quv - mashg'ulot guruhlarida olib borildi. Tadqiqotni amalga oshirishda ilmiy adabiyotlar tahlili amalga oshirildi, sinov testlari (nazorat testlari), pedagogik tajriba, pedagogik nazorat, tadqiqot ma'lumotlarini matematik qayta ishlash uslublari qo'llanildi.

Kalit so'zlar: tadqiqot, harakatli o'yinlar, jismoniy sifatlarni rivojlantirish, yosh suzuvchilar, vositalar.

Менгликулов Хайрулла Аликулович
Термезский государственный университет
Старший преподаватель кафедры Спортивного управления

РАЗВИТИЕ ФИЗИЧЕСКИХ КАЧЕСТВ У ПЛОВЦОВ 14-15 ЛЕТ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ПОДВИЖНЫХ ИГР

Аннотация. В статье освещены результаты исследования влияния использования подвижных игр на развитие физических качеств подростков-пловцов 14-15 лет. В исследовании приняли участие 20 школьников 14-15 лет, регулярно занимающихся плаванием. 10 подростков-пловцов одинакового уровня подготовки, участвовавших в тестировании, были разделены на две группы (опытную (ТГ) и контрольную (КГ)). Запись тестовых данных осуществлялась в учебно-тренировочных группах в крытом бассейне Термезской детско-юношеской спортивной школы. В ходе исследования был проведен анализ научной литературы, использованы тестовые задания (контрольные испытания), педагогический опыт, педагогический контроль, методы математической обработки данных исследования.

Ключевые слова: исследование, подвижные игры, развитие физических качеств, юные пловцы, средства.

Menglikhulov Khayrulla Alikhulovich
Senior Lecturer of the Department of Sports Management

DEVELOPMENT OF PHYSICAL QUALITIES IN 14-15 YEARS OLD SWIMMERS WITH THE USE OF MOBILE GAMES

Abstract. The article highlights the results of a study of the influence of the use of outdoor games on the development of the physical qualities of adolescent swimmers 14-15 years old. The study involved 20 schoolchildren aged 14-15 who regularly go in for swimming. 10 adolescent swimmers of the same level of training

who participated in the testing were divided into two groups (experimental (TG) and control (CG)). Recording of test data was carried out in training groups in the indoor pool of the Termez Children's and Youth Sports School. In the course of the study, an analysis of scientific literature was carried out, test tasks (control tests), pedagogical experience, pedagogical control, methods of mathematical processing of research data were used.

Key words: research, outdoor games, development of physical qualities, young swimmers, means.

<https://doi.org/10.47390/1342V3I3Y2023N31>

Kirish. Harakatli o'yin – bu atrofdagi voqelik hodisalarini ijodiy, to'g'ridan-to'g'ri yoki bilvosita aks ettiruvchi va har tomonlama umumiy va maxsus jismoniy tayyorgarlikka qaratilgan vosita harakatlaridan iborat bo'lgan inson ongli faoliyatining bir turidir [1, 2]. Suvdagi o'yinlar qiziqarli va foydali bo'lib, to'g'ri qo'llanilganda o'quvchilarda ko'plab muhim sifat va ko'nikmalar rivojlanib boradi. Suvda ko'proq bolalar va o'smirlar o'ynashi ayniqsa muhimdir, chunki o'yin davomida bolalarda tahlil qilish, taqqoslash, umumlashtirish va to'g'ri xulosa chiqarish kabi qobiliyatlar namoyon bo'ladi va rivojlanadi [3]. Mashg'ulotlar va suzish o'quv jarayonida pedagog bir qator pedagogik muammolarni hal qilishi uchun vosita sifatida turli o'yinlardan foydalanishi mumkin. Suvdagi o'yinlar jarayonida pedagogning mohirona va faol rahbarligida yaratilgan muhit o'quvchilarda jamoaviylik, xushmuomalalik, o'zaro yordam, o'z harakatlariga javobgarlik kabi yuqori axloqiy va irodaviy sifatlarni rivojlantirishga yordam beradi [4, 5].

O'yin sog'lom raqobat muhitini yaratadi va bolalarni nafaqat muayyan harakatlarni mexanik ravishda bajarishga, balki xotirani safarbar qilishga, harakatlar tajribasini faollashtirishga, nima bo'layotganini tushunishga, vaziyatni solishtirishga va harakatlarni baholashga majbur qiladi. O'yin davomida o'quv, tarbiyaviy va harakat ko'nikmalari vazifalari hal qilinadi [6, 7]. O'yin muhitining ajoyib emotsionalligi bolalar bilan ishlashni jonlantiradi, ularni suzish bilan muntazam shug'ullanishga undaydi, faollik va tashabbusni rivojlantiradi. O'yin jarayonida o'quvchilar tanasi katta jismoniy yuklamalarni boshdan kechirishadi. Biroq, yuqori emotsionallik va o'yinga bo'lgan ishtiyoq tufayli o'quvchilar ortib borayotgan yuklamalarga va bajara olmaydigan mashqlarga osongina chidashadi, lekin o'yindan tashqari muhitda bunday yuklama va vaziyatga bardosh bera olmaydilar [8, 9].

O'yinlar o'zining pedagogik yo'nalishlari bilan bir-biridan farq qiladi. Hali suzishni bilmagan, suvga ko'nikishga, suzish texnikasining u yoki bu elementini o'rganishga yordam beradigan o'yinlar mavjud [10]. Hozirgi vaqtda hali suzishni bilmaydiganlar uchun, suvga ko'nikishga, suzish texnikasining u yoki bu elementini o'rganishga yordam beradigan, suzish texnikasi elementlarini takomillashtiradigan, amaliy suzishning ayrim elementlarini o'zlashtirish, o'quvchilarning umumiy jismoniy rivojlantirish, oddiy sho'ng'ishni o'zlashtirish uchun qo'llaniladigan turli o'yinlar mavjud [11].

Tanlangan mavzuning dolzarbligi shundaki, hozirda suzuvchilarni tayyorlashning zamonaviy darajasi sportchilarning jismoniy rivojlanishiga yuqori talablarni qo'yishidan iboratdir. Katta yuklamalarni muvaffaqiyatli yengish va rekord natijalarni ko'rsatish uchun suzuvchi jismonan yaxshi rivojlangan bo'lishi kerak, shuning uchun barcha yoshdagi suzuvchilar, ayniqsa yoshlar uchun o'quv - mashg'ulot dasturining eng muhim qismi jismoniy tayyorgarlikdir. Suzuvchilarning jismoniy tayyorgarligini oshirish ko'p jihatdan ularda tezlik, kuch, chidamlilik, egiluvchanlik, epchillik (ayniqsa boshlang'ich maktab yoshida) kabi jismoniy sifatlarni rivojlantirish va mushak ishlarini bajarish uchun zarur bo'lgan samarali vositalar va

usullarni muvaffaqiyatli qo'llay olish va amalga oshirishga bog'liq bo'lib, suzuvchi organizmining funktsional holatiga katta talablar qo'yadi [12].

Bugungi kunda jismoniy tarbiya bo'yicha ko'plab mutaxassislar harakatli yinlar taqdim etadigan imkoniyatlarning katta ekanligini aniq bilishadi. O'yinlar psixologik holatni tiklashga, taktik fikrlashga, muloqot madaniyatini rivojlantirishga, muayyan kasbiy faoliyatga tayyorgarlik ko'rishga yordam beradi. Shu munosabat bilan shuni ta'kidlash joizki, harakatli o'yinlar o'ziga xos xususiyatlariga ko'ra, harakat sifatlarini har tomonlama yaxshilashning juda samarali vositasidir. Shu nuqtai nazardan, suzish dasturlari qayta ko'rib chiqilmoqda, bu dasturlarda qo'llaniladigan harakatli o'yinlarning vaqti va soni ko'payib, suzish mashg'ulotlari jarayonida asosiy vositalardan biriga aylanmoqda.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya. Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, yosh suzuvchilarning harakat qobiliyatlarini o'z vaqtida aniqlash, ma'lum bir harakat faoliyati turiga moyilligini ko'ra bilish nafaqat tanlash va sportga yo'naltirishda muhim rol o'ynaydi, balki jismoniy tarbiyaning asosiy vazifalaridan biri bo'lgan jismoniy sifatlarini rivojlantirishga olib keladi. Olimpiada suv sport turlarida sport natijalarining jadal rivojlanishi shuni ko'rsatadiki, katta yuklamalarni bajarishga ham hajmi, ham intensivligi bo'yicha moslashgan eng iqtidorli sportchilar chempion bo'lishadi.

Bolalar va o'smirlar sport maktablarida, sport yo'nalishidagi maktab-internatlarda, oliy sport mahorati maktablarida ommaviy jismoniy tarbiya va sportni rivojlantirishga katta davlat mablag'lari sarflanmoqda, biroq ommaviy sportda tibbiy nazoratning pastligi, sportchilarni tayyorlashning keyingi bosqichlari nomukammalligi va sport tanlovining nomukammal tizimligi sababli suzuvchilarimizning jahon arenalaridagi yutuqlari soni juda past bo'lib qolmoqda.

Tadqiqotning asosiy materiali. Tadqiqotning maqsadi 14-15 yoshli suzuvchilarning jismoniy sifatlarini rivojlantirishga harakatli o'yinlardan foydalanishning ta'sirini o'rganishdan iborat bo'ldi.

Tadqiqotda suzish bo'yicha mashg'ulotlarga muntazam qatnashadigan 14-15 yoshli 20 nafar o'smir o'quvcilar ishtirok etdi. Sinovga qatnashuvchi bir xil tayyorgarlik darajasiga ega 10 nafar suzuvchi o'smir o'quvchilar ikki guruhga (tajribaviy (TG) va nazorat (NG)) bo'linishdi. Sinov ma'lumotlarini qayd etib borish Termiz bolalar va o'smirlar sport maktabiga tegishli yopiq suv havzasidagi (basseyn) o'quv va o'quv - mashg'ulot guruhlarida olib borildi. Tadqiqotni amalga oshirishda ilmiy adabiyotlar tahlili amalga oshirildi, sinov testlari (nazorat testlari), pedagogik tajriba, pedagogik nazorat, tadqiqot ma'lumotlarini matematik qayta ishlash uslublari qo'llanildi.

Tadqiqotning birinchi bosqichida 14-15 yoshli suzuvchilar insonda jismoniy sifatning rivojlanish darajasining standart testlari asosida jismoniy qobiliyatlarning rivojlanish darajasini aniqlash sinovlaridan o'tishdi. Test dasturiga tezlik-kuch sifatlarini baholash uchun turgan joydan uzunlikka sakrash; to'sinda (turnikda) tortilish; 30 metrga yugurish; 3x10 metrga mokisimon yugurish; o'tirgan holatda oldinga engashish; olti daqiqalik yugurish testlar kiritildi.

Tadqiqotning ikkinchi bosqichida suzuvchilarning jismoniy sifatlarini rivojlantirish metodikasini o'rganish va suzish bo'yicha yetakchi mutaxassislar tomonidan ishlab chiqilgan dasturlarni sinchiklab ko'rib chiqish natijasida o'quv jarayonida suzuvchilarning jismoniy sifatlarini rivojlantirish uchun harakatli o'yinlardan foydalanishga yetarli e'tibor berilganligi

aniqlandi. Shundan kelib chiqib, mashg'ulotlar jarayoniga 14-15 yoshli suzuvchilarning jismoniy tayyorgarligini oshirishga qaratilgan ba'zi sport va harakatli o'yinlar va estafetalarni joriy etish to'g'risida qaror qabul qilindi. Jismoniy sifatlarni rivojlantirishga qaratilgan harakatli o'yinlar TGda qo'llanildi, NGdagi suzuvchilar esa odatiy dastur bo'yicha mashg'ulotlar o'tkazishdi.

Tadqiqotning uchinchi bosqichi tajriba tugagandan so'ng ikkala guruhning yakuniy sinovi edi. Ikkala sinov guruhining jismoniy sifatlari rivojlanish darajasining qiyosiy tahlili o'tkazildi. Bunda ilmiy adabiyotlar tahlili amalga oshirildi, sinov testlari (nazorat testlari), pedagogik tajriba, pedagogik nazorat, tadqiqot ma'lumotlarini matematik qayta ishlash uslublari qo'llanildi.

Tadqiqot natijalari va ularni muhokama qilish. Tadqiqotning birinchi bosqichida tajribaviy guruh (TG) va nazorat guruhi (NG) yosh sportchilarning jismoniy sifatlarning rivojlanish darajasini aniqlash sinovi o'tkazildi. Sinov natijalari 1-jadvalda keltirilgan.

1-jadval

Pedagogik eksperiment uchun TG va NG suzuvchilarning jismoniy tayyorgarligini tekshirish natijalari ($X \pm m$)

Testlar	TG (n=10)	NG (n=10)	t	p
Turgan joydan uzunlikka sakrash (sm)	186,9 ± 5,51	188,6 ± 5,11	0,23	>0,05
To'sinda (turnikda) tortilish (marta)	3,1 ± 0,62	2,8 ± 0,62	0,34	>0,05
30 metrga yugurish (sek)	6,38 ± 0,02	6,46 ± 0,90	0,09	>0,05
3x10 metrga mokusimon yugurish (sek)	10,19 ± 0,30	10,38 ± 0,60	0,28	>0,05
O'tirgan holatda oldinga engashish (sm)	6,2 ± 0,40	6,0 ± 0,33	0,39	>0,05
6 daqiqalik yugurish (min)	980,4 ± 12,32	994,6 ± 12,63	0,8	>0,05

Dastlabki sinov ko'rsatkichlarining tahlili shuni ko'rsatdiki, TG va NG o'rtasidagi farq sezilarli emas, bu tadqiqot boshlangan vaqtga qadar ikkala guruhda ham jismoniy sifatlarning taxminan bir xil rivojlanish darajasini ko'rsatadi (1-jadval).

1-jadvaldan ko'rinib turibdiki, TG respondentlarining ko'rsatkichlari to'sinda (turnikda) tortilish, 30 metrga yugurish, o'tirgan holatdan oldinga egilish kabi testlarda biroz yaxshiroq ko'rsatkichlarga ega bo'ldi.

Tadqiqotning ikkinchi bosqichida yosh suzuvchilar jismoniy sifatlarni rivojlantirish ustida ishladilar. NGda suzuvchilar odatiy dasturga muvofiq jismoniy sifatlarni rivojlantirdilar, TG suzuvchilari uchun esa yorqin xarakterga ega bo'lgan barcha vositalar - ya'ni sport va harakatli o'yinlar, estafetali poygalar ishlatilgan. O'yinlar, qoida tariqasida, mashg'ulotlarning asosiy qismida, ba'zida esa mashg'ulotlarni turli xilda o'tkazish uchun mashg'ulot oxirida ham o'tkazildi. O'yinlar suv havzasining chuqur va sayoz qismida (oyoqlar pastki qismga tegishi mumkin) o'tkazildi.

Uchinchi bosqichda ikkala guruhda ham takroriy test sinovlari o'tkazildi, natijada TG guruhi suzuvchilari mashg'ulotlar davomida harakatli o'yinlar to'plamidan foydalanish hisobiga test natijalarini sezilarli darajada yaxshilaganliklari aniqlandi. 3 ta test mashqlarida natijaning sezilarli o'sishi ($<0,05$) kuzatildi (2-jadval).

2-jadval

Yosh suzuvchilarning jismoniy tayyorgarligini TG dan ($n=10$) pedagogik tajribadan oldin va keyin tekshirish natijalari ($X \pm m$)

Testlar	Tajribadan oldin	Tajribadan keyin	t	p
Turgan joydan uzunlikka sakrash (sm)	186,9 ± 5,51	198,3 ± 5,04	1,53	<0,05
To'sinda (turnikda) tortilish (marta)	3,1 ± 0,62	5,5 ± 0,62	2,74	<0,05
30 metrga yugurish (sek)	6,38 ± 0,02	6,11 ± 0,01	0,27	<0,05
3x10 metrga mokisimon yugurish (sek)	10,19 ± 0,30	9,92 ± 0,4	0,54	<0,05
O'tirgan holatda oldinga engashish (sm)	6,2 ± 0,40	8,8 ± 0,43	4,43	<0,05
6 daqiqalik yugurish (min)	980,4 ± 12,32	1124,1 ± 9,79	9,13	<0,05

3-jadval

Pedagogik tajribadandan keyin suzuvchilarning jismoniy tayyorgarligi darajasini tekshirishda TG va NG guruhlari natijalarining o'sishi

	TG		NG	
	Miqdoriy o'zgarishlar	Sifatli o'zgarishlar %	Miqdoriy o'zgarishlar	Sifatli o'zgarishlar %
Turgan joydan uzunlikka sakrash (sm)	11,4	5,74	4,6	2,38
To'sinda (turnikda) tortilish (marta)	2,4	43,63	1,9	38,7
30 metrga yugurish (sek)	0,27	4,23	0,16	2,48
3x10 metrga mokisimon yugurish (sek)	0,27	2,6	0,13	1,25
O'tirgan holatda oldinga engashish (sm)	2,6	29,5	1,4	18,9
6 daqiqalik yugurish (min)	143,7	12,8	89,2	8,23

3-jadvaldan ko'rinib turibdiki, 1-testda - turgan joydan uzunlikka sakrashda TG natijasi 11,4 sm.ga yaxshilandi, bu 5,74% ni tashkil etdi, NGda esa natija atigi 4,6 sm ga yaxshilandi, bu 2,38% ga to'g'ri keladi. 2-testda - to'sinda (turnikda) tortilish ikkala guruhning yakuniy natijalari oldingi testga nisbatan sezilarli darajada yaxshilandi. Shunday qilib, TGda natijalar 43,63 %ga (2,4 baravariga), NGda 38,7 %ga (1,9 baravariga) o'sishi kuzatildi. 3-testga - 30 metr ga yugurishda ikkala guruh qatnashchilari yaxshi natijalarni ko'rsatdilar. Biroq, ushbu testda biz TGda natijalarning ko'proq yaxshilanishini kuzatishimiz mumkin - TGda 4,23% bo'lsa, NGda - atigi 2,48%. 4-test natijalarini sarhisob qilsak - 3 x 10 m ga mokisimon yugurishda biz ikkala guruhda ham natijalarning biroz o'sishini aytishimiz mumkin. Shunday qilib natija TGda 2,6% ga, NGda - atigi 1,25% ga yaxshilandi. Natijalardagi katta farqni 5-testda (o'tirgan holatda oldinga engashish) kuzatish mumkin. TGda natijalar 29,5% ga, NGda 18,9% ga yaxshilandi. Guruhlardagi ushbu test indeksleri orasidagi farq 10,6% ni tashkil etdi. 6-test - 6 daqiqalik yugurishni o'tkazishda NG bilan solishtirganda TGda natijalarning sezilarli yaxshilanishini kuzatishimiz mumkin.

Shunday qilib, taklif etilayotgan metodologiya 14-15 yoshli yosh suzuvchilarning jismoniy sifatlarini rivojlantirish darajasini oshirish imkonini berdi, bu esa oldinga qo'yilgan gipotezani tasdiqladi.

Xulosa. Suzish bo'yicha ilmiy va maxsus adabiyotlarni tahlil qilish, jismoniy tarbiya va sport sohasi mutaxassisleri tajribasini o'rganish natijasida ma'lum bo'ldiki, bugungi kunda suzish bo'yicha mutaxassislar o'rtasida suzuvchilarni tayyorlash jarayonida harakatli o'yinlarning roli va o'rni haqida bir qator kelishmovchiliklar mavjud. Nazariy asoslarning zaifligi tufayli bu boradagi tadqiqotlar hozirda yetarlicha emas. Amaliyotchi pedagog va murabbiylar sportchilarni tayyorlashda doimo harakatli o'yinlardan foydalanishning yakuniy natijaga ta'siri darajasi va ularning kerakli hajmini mashg'ulot jarayoniga kiritish masalasini ko'taradilar.

O'tkazilgan tadqiqotlar yosh suzuvchilar bilan mashg'ulot jarayonini rejalashtirishda harakatli o'yinlarning ahamiyati haqidagi savollarga javoblarni biroz umumlashtirishga imkon berdi. harakatli o'yinlar suzuvchilarni tayyorlashning ajralmas qismi ekanligi aniqlandi. Harakatli o'yinlardan foydalanishning tavsiya etilgan metodikasi 14-15 yoshli suzuvchilarning jismoniy sifatleri darajasini sezilarli darajada oshirishga imkon berdi.

Adabiyotlar / Литература / References:

13. Булгакова, Н. Ж. (2011). Игры у воды, на воде. М. : *Физкультура и спорт*.
14. Васильев, В. С. (2010). Обучение детей плаванию. М. : *Физкультура и спорт*.
15. Ганчар, И. Л. (1998). Плавание. Теория и методика преподавания. Минск : *Четыре четверти*.
16. Шейко, Л. В. (2017). Применение подвижных игр для предупреждения возникновения чувства страха у детей младшего школьного возраста на этапе освоения с водой. *Спортивные игры, 1*, 84-88.
17. Менгликулов, Х. (2022). 14-15 ёшдаги сузувчиларда тезлик-куч сифатларини ривожлантириш услубиёти. *Общество и инновации, 3(6/S)*, 81-87.
18. Менгликулов, Х. А. (2022). Ёш сузувчиларни ўргатишнинг бошланғич босқичида танловнинг назарий жиҳатлари. *Современное образование (Узбекистан)*, (8 (117)), 55-59.

19. Alikulovich, M. K. (2022, October). The significance of psychological preparation of young swimmers. In Proceedings of *International Conference on Scientific Research in Natural and Social Sciences* (Vol. 1, No. 1, pp. 84-88).
20. Alikulovich, M. K. (2022). Formation of motivations in adolescents in swimming. *Academicia Globe: Inderscience Research*, 3(04), 565-568.
21. Alikulovich, M. K. (2022). Method of developing speed-strength qualities in young swimmers 12-14 years. *Modern Journal of Social Sciences and Humanities*, 4, 179-182.
22. Alikulovich, M. K. (2022). Mobile Games on the Water as a Means of Developing the Physical Qualities of School Children. *European Multidisciplinary Journal of Modern Science*, 4, 783-786.
23. Alikulovich, M. K. (2022). Methodology for Carrying out Swimming Training Lessons for Children 9-10 Years Old. *International Journal of Discoveries and Innovations in Applied Sciences*, 2(2), 36-38.
24. Alikulovich, M. K., & Yuldashevich, T. D. (2020). Development of physical training skills and formation of willpower qualities in extracurricular activities. *European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences* Vol, 8(3), 2021.

ISSN: 2181-1342 (Online)

Сайт: <https://scienceproblems.uz>

DOI: 10.47390/1342V3I3Y2023

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 3 (3) – 2023

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: "SCIENCEPROBLEMS TEAM"
масъулияти чекланган жамият

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).